

Venla Valikainen

LUE HOMO KIRJA!

Seksuaalivähemmistöjen näkökulmaa suomalaisessa kaunokirjallisuudessa – valikoimabibliografia 1937–2019

OSA 1

LUE HOMO KIRJA!

Seksuaalivähemmistöjen näkökulmaa suomalaisessa kaunokirjallisuudessa – valikoimabibliografia 1937–2019

Venla Valikainen
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Kirjasto- ja tietopalveluala
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Venla Valikainen

Opinnäytetyön nimi: Lue homo kirja!: Seksuaalivähemmistöjen näkökulmaa suomalaisessa kaunokirjallisuudessa – valikoimabibliografia 1987–2019

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistusluku- ja -vuosi: kevät 2020

Sivumäärä: 24 + 23

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotos on bibliografia suomalaisesta romaani- ja novellikirjallisuudesta, jonka näkökulmahenkilönä on jonkin seksuaalivähemmistön edustaja. Työn tarkoituksena on tuoda seksuaalivähemmistöjen omaa ääntä paremmin esille ja auttaa aiheesta kiinnostuneita löytämään myös kirjallisuutta, josta valtamedia ei välttämättä uutisoi.

Opinnäytetyö koostuu raportista ja bibliografiasta. Bibliografia listaa 152 teoksen niukat bibliografiset tiedot ilman sisällönkuvailua. Raportti määrittelee mitä bibliografia tarkoittaa, opettaa lyhyesti seksuaalivähemmistöistä ja niiden aseman historiasta Suomessa sekä kertoo opinnäytetyön laadinnasta. Tilajana on Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalveluala.

Bibliografia on järjestetty julkaisuvuoden mukaan, joten siitä näkee sateenkaarikirjallisuuden määrän kasvun vuosikymmenten saatossa. Sitä voi käyttää esimerkiksi kirjastojen tai koulujen suosituslistojen laadinnassa.

Asiasanat: seksuaalivähemmistöt, lgbt, hlbt, bibliografiat

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree of Library and Information Services

Author(s): Venla Valikainen

Title of thesis: Read a Gay Book!: Sexual minority protagonists in Finnish fictious literature – a selective bibliography 1937–2019

Supervisor(s): Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2020 Number of pages: 24 + 23

The result of this project-based thesis is a bibliography of Finnish novels and short story collections that have a member of a sexual minority as their narrator or point-of-view character. Its objective is to highlight minority voices and help those interested find literature the mainstream media may not talk about.

The thesis consists of a report and a bibliography. The bibliography lists the bibliographical information of 152 works with no content descriptions. The report defines the meaning of a bibliography, teaches briefly about sexual minorities and the history of their treatment in Finland, and sheds light on the thesis process. The thesis is commissioned by the library and information services degree programme of Oulu University of Applied Sciences.

The documents in the bibliography are arranged by year of publishing to show increase in quantity in Finnish LGBT+ literature along the years. The bibliography can be used, for instance, in compiling recommendation lists for schools or libraries.

Keywords: sexual minorities, lgbt, bibliography

SISÄLLYS

OSA 1	2
1 JOHDANTO	6
2 BIBLIOGRAFIA	7
2.1 Bibliografiatyypit	7
2.2 Bibliografian laadintaohjeet	8
3 SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT	11
3.1 Määritelmiä	11
3.2 Historia Suomessa	13
3.3 Muutamia kirjailijoita	16
3.3.1 <i>Christer Kihlman (1930–)</i>	16
3.3.2 <i>Pirkko Saisio (1949–)</i>	16
3.3.3 <i>Salla Simukka (1981–)</i>	17
3.3.4 <i>Harald Birger Olausen (1962–)</i>	18
4 OPINNÄYTETYÖN LAADINNASTA	19
4.1 Bibliografian laadinta	19
4.2 Kirjallisen osuuden laadinta	20
5 POHDINTA	21
LÄHTEET	22
OSA 2	25
1 ALKUSANAT	26
BIBLIOGRAFIA	27

1 JOHDANTO

Seksuaalivähemmistöjen edustajat ovat kirjallisuudessa usein sivuosassa, heteropäähenkilön tai -henkilöiden silmin tarkasteltuna. Homo on aina erilainen, ulkopuolinen, speaktaakkeli ihmeteltäväksi. Päähenkilö on kuitenkin lukijan ensisijainen samaistumiskohde, jonka näkökulma ohjaa lukijan asennoitumista kirjan tapahtumiin, henkilöihin ja teemoihin.

Seksuaalisuudesta on kirjoitettu runsaasti tietokirjoja, mutta kaunokirjallisuutta etenkin Suomessa vähemmän. Siksi rajasin tarkastelun kohteeksi suomalaisten kirjoittamat romaanit ja novellikokoelmat, joiden novelleista vähintään yhden näkökulmahahmona on seksuaalivähemmistön edustaja. Ulkopuolelle on jätetty sarjakuvat, kuvakirjat ja ei-proosallinen kaunokirjallisuus eli runot ja näytelmät. Mukana on niin aikuisten, nuorten kuin lastenkin kirjallisuutta.

Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda vähemmistöjen oma ääni kuuluville, jotta enemmistöön kuuluvat lukijat oppisivat homouskokemuksesta enemmän ja vähemmistöt taas saisivat nähdä itsensä päähenkilönä. Aihe on ajankohtainen; seksuaalivähemmistöjen oikeudet olivat koko 2010-luvun ajan tapetilla, ja tasa-arvoinen avioliittolaki astui Suomessa voimaan noin kolme vuotta ennen opinnäytetyöni valmistumista. Sateenkaarikirjallisuuden esiintuominen saattaa myös lisätä joidenkin lasten ja nuorten lukuintoa.

Sukupuolivähemmistöt eivät kaipaa representaatiota yhtään vähempää; itse asiassa, tarve saattaa olla jopa suurempi. Kaikki käyttämäni seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevan kaunokirjallisuuden suosituslistat keskittyivät kuitenkin vahvasti seksuaalisuuteen sukupuolivähemmistöjen jäädessä pienempään osaan, joten jätin lopulta sukupuolivähemmistöt työni ulkopuolelle selkeämmän rajauksen aikaan saamiseksi ja ajan säästämiseksi.

Opinnäytetyö on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen alkaa heti johdannosta. Osan 1 teoriaosuudessa kerron bibliografioista yleisellä tasolla; avaan muutamia yleisimpiä seksuaalivähemmistötermejä; laadin tiivistetyn historiikin Suomen homohistoriasta; esittelen neljä kirjailijaa, joilta on bibliografiassa useampi teos ja kerron opinnäytetyön tekoprosessista. Bibliografia on työn osassa 2.

2 BIBLIOGRAFIA

Sanalla bibliografia on eri aikoina ja eri kielissä tarkoitettu mm. kirjallisuuden tuntemusta ja tutkimusta, bibliografista työtä, ja tämän työn tulosta eli bibliografisia luetteloita. Nykyään bibliografia tarkoittaa suomen kielessä pääasiassa kirjallista luetteloa teksteistä tai vastaavista dokumenteista. (Forsman 1985, 9.) Tässä luvussa ”bibliografia” tarkoittaa siis tällaista listaa, ja ”dokumentti” sen yhtä osaa, esimerkiksi kirjaa, artikkelia, audio- tai videotiedostoa.

2.1 Bibliografiatyypit

Maria Forsman kertoo kirjassaan *Savitaulusta tietokoneeseen: Bibliografian perusteita ja teoriaa*, että bibliografiat voidaan jakaa kuuteen tyyppiin mm. tehtävän, sisällön tai kuvailun perusteella. Kaikki bibliografiat soveltuvat johonkin laatikkoon kaikissa näissä kategorioissa, ja siten jokaisella bibliografialla on ainakin kuusi ominaisuutta. (1985, 15.)

Ensimmäinen jakoperuste on bibliografian **yhteiskunnallinen tehtävä**. *Kansallisbibliografia* pyrkii keräämään mahdollisimman kattavasti kaikki tiettyssä maassa ilmestyneet dokumentit ja tiedottamaan niistä. Kansallisbibliografialla on tehtävä myös kulttuurillisen identiteetin vahvistajana. *Tieteen- tai tiedonalan erikoisbibliografia* keskittyy nimensä mukaisesti yhteen alaan ja edistää mm. tutkimustyötä ja opetusta. *Valikoimaluettelo*, toiselta nimeltään *suositteleva bibliografia*, ei yritäkään olla täydellinen. Se esittelee tiettyä aihetta koskevaa dokumenttiaineistoa, ja sen otos on valikoitu joillakin perusteilla. *Kirjakauppa- ja kustannustoiminen bibliografia*, ts. *kustantajaluettelo*, tiedottaa joko tulevista tai tähän mennessä ilmestyneistä julkaisuista ja markkinoi niitä. (Forsman 1985, 13.) Tämä bibliografia on luonteeltaan valikoimaluettelo.

Toinen jakoperuste on **sisältökokonaisuus**. *Yleisbibliografia* kattaa aineistoa mahdollisimman laajalta alalta. *Erikoisbibliografia* on erikoistunut yhteen tiedon- tai tieteenalaan. *Aihekohtainen*, toiselta nimeltään *temaattinen bibliografia* joko käsittelee yhtä aihepiiriä, joka on tieteenalaa suppeampi, tai sijoittuu useampien alojen välimaastoon. *Henkilöbibliografia* esittelee mahdollisimman kattavasti yhden henkilön kirjallista tuotantoa. *Alue- tai maakohtainen bibliografia* keskittyy yhden maan tai alueen julkaisuihin. (Forsman 1985, 13–14.) Tämän opinnäytetyön bibliografia on aihekohtainen.

Kronologisen peittävyden mukaan bibliografiat jaetaan takautuviin ja jatkuviin. *Takautuva bibliografia* kattaa aineiston tai aineistoa, joka on ilmestynyt tietyssä ajanjaksona. *Jatkuva bibliografia* puolestaan ilmestyy joko säännöllisesti tai epäsäännöllisesti ja täydentää jo olemassa olevia bibliografioita. (Forsman 1985, 14.) Tätä bibliografiaa ei päivitetä enää julkaisemisen jälkeen, joten se on takautuva.

Eräs jakotapa on bibliografian **kuvailevan syvällisyys**, jonka perusteella bibliografinen informaatio jaetaan kolmeen tasoon. Niistä suppein on *signaalitaso* eli *bibliografinen kirjaus*. Se kirjaa vain kattavat bibliografiset tiedot tiedottaakseen dokumentin olemassaolosta. *Tiivistelmäinformaatio*, *analyttinen taso*, sisältää lisäksi tiivistelmät ja käännökset. Korkein taso on *analyttis-synteettinen taso*, myös *katsausinformaatio*. Tähän tasoon sisältyy jo analyysiä: havainnointia, tulkintaa ja johtopäätöksiä. Se keskittyy yleensä suppeaan aiheeseen, yhteen kysymykseen, ja liikkuu jossain bibliografian ja tieteellisen artikkelin välimaastossa. (Forsman 1985; 14, 16–17.) Tässä bibliografiassa on mukana vain kansikuvat ja tiukat bibliografiset tiedot, joten se edustaa signaalitason.

Forsman jakaa bibliografiat **fyysisen muodon** mukaan *luettelokortistoihin*, *mikromuotoisiin bibliografioihin*, tietokoneelle tallennettuihin eli *bibliografisiin tietokantoihin* ja *painettuihin bibliografioihin*, eli kirjoihin ja lehtiin (1985, 15). Nykyään bibliografisia luetteloita julkaistaan runsaasti myös internetissä. Tämäkin bibliografia on puhtaasti sähköinen.

Bibliografiat jaetaan **itsenäisyyden** perusteella kahtia. *Itsenäinen* eli *vapaa bibliografia* ilmestyy itsenäisesti ja riippumattomasti omana teoksenaan. *Epäitsenäinen*, myös *piilo-* tai *kryptobibliografia*, sisältyy toiseen teokseen sen osana. Esimerkiksi jonkun henkilön elämäkertaan voi sisältyä piilobibliografia. (Forsman 1985, 15.) Tämä bibliografia on jossakin näiden välimaastossa: se on sekä opinnäytetyöprosessin tuloksena syntynyt itsenäinen bibliografia että osa opinnäytetyötä.

2.2 Bibliografian laadintaohjeet

American Library Association on laatinut verkkosivuilleen ohjeet bibliografian tekemiseen. Viimeisimmät muokkaukset sivulle on tehty vuonna 2010, mutta se on silti huomattavasti Forsmanin teosta tuoreempi.

Ohjeen mukaan bibliografian laadintaan tulee olla syy. Mikäli samankaltainen bibliografia on tehty joskus aiemmin, täytyy uuden erota siitä jollain tapaa tai lisätä siihen jotain, jotta sen laatiminen on perusteltua. Aiheen täytyy olla näkyvässä otsikossa ja johdannossa. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.)

Aiheen laajuus täytyy määritellä selkeästi. Valittujen rajoitusten (maantieteellinen sijainti, kieli, kohdeyleisö, aika yms.) puitteissa bibliografian tulisi olla mahdollisimman kattava. Eri formaatit tulisi myös identifioida ja merkitä näkyviin. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.) Tässä bibliografiassa ei kuitenkaan ole muuta kuin kirjoja, joten tällainen erittely ei ollut tarpeellista. Yksi kirjoista on saatavissa vain sähköisessä muodossa, mikä on mainittu sen bibliografisten tietojen jälkeen.

Bibliografian kokoamisessa käytetyt lähteet ja metodit on mainittava. American Library Associationin ohjeen mukaan bibliografian pitäisi sisältää kaikki aihetta koskevat dokumentit. Tähän sisältyvät mm. kirjat, lehtiartikkelit, video- tai ääninauhoitteet, verkkosivut ja -sivustot. Jos bibliografiassa on mukana dokumentteja, joita bibliografi ei ole itse tarkistanut, ne täytyy merkitä näkyvästi. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.) Tämä bibliografia on rajattu vain kirjoihin, ja kaikki mukaan otetut on tarkistettu joko paikan päällä tai internet-haun perusteella. Niissä tapauksissa, joissa sisältöön tutustuminen syvemmästi ei ollut mahdollista ja haku ei antanut yksiselitteisiä tuloksia, kirja jäi listalta pois harhaanjohtamisen välttämiseksi.

Bibliografian materiaali tulee järjestää helposti ja ymmärrettävästi. Jokaisen bibliografian mukana tulisi olla selvitys sen laajuudesta ja tarkoituksesta, käyttöohje, sisällysluettelo tai elektronisten bibliografioiden tapauksessa hakumahdollisuus ja selvitys käytetyistä lyhenteistä. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.) Tietokoneen ctrl+f-haku toimii tässä bibliografiassa, ja kaikki siihen liittyvät selitykset löytyvät joko koko opinnäytetyön tai bibliografiaosuuden johdannosta. Hyviä, mutta valinnaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi juokseva numerointi tai dokumenttien saatavuustiedot (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020). Tästä bibliografiasta jätin molemmat pois. Suurin osa bibliografiani kirjoista on saatavissa useista lähteistä, ja juoksevan numeroinnin seuraaminen olisi ollut työlästä, koska en koonnut bibliografiaa kronologisesti.

Yksittäinen dokumentti voi tarvita yhteyteensä lisähuomautuksen, jos sen mukaanotto on epäselvää tai kyseenalaista. Näitä huomautuksia ei tosin saisi olla kovin paljon kattavuuteen pyrkivässä

bibliografiassa. Jos bibliografian on tarkoitus olla kriittinen tai arvioiva, se täytyy tarkistuttaa jollakulla, joka tuntee alaa. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.)

Bibliografian viitemuodon tulee olla johdonmukainen ja riittävä dokumenttien löytämiseen ja bibliografian tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Fyysisen julkaisun täytyy olla käyttöä kestävä. Mahdollinen hinta tulisi määritellä suunnitellulle käyttäjäryhmälle sopivaksi laadusta kuitenkin tinkimättä. Tämän bibliografian dokumentit on luetteloitu Chicago-viittaustyyliin ja se on löydettävissä ja käytettävissä sähköisessä muodossa ilmaiseksi. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.)

Bibliografian laadinnan ja julkaisun välinen aika tulee minimoida, ja johdannosta täytyy tulla ilmi, milloin bibliografia on saatu päätökseen. Jos bibliografia ei ole puhtaasti takautuva, sen ajankoh-taisuus tulisi tarkistaa säännöllisesti. (American Library Association 2020, viitattu 15.1.2020.)

Ammattimaisen bibliografian tulisi pyrkiä tutustua listaamiinsa dokumentteihin henkilökohtaisesti (Forsman 1985, 68). Tässä tapauksessa se ei kuitenkaan ollut juuri mahdollista. Valikoima on laajahko, aikaa ei ollut käytössä liiaksi asti, eikä monia teoksista löydy julkisista kirjastoista. Lähestulkoon kaikki mainitsemistani kirjoista ovat ainakin jonkin nettiantikvariaatin listoilla, mutta en halunnut ryhtyä ostamaan kirjoja omaksi vain tarkastusta varten.

3 SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT

Seksuaalinen suuntautuminen on laaja-alainen ja itse määriteltävä käsite, jossa sukupuolen moninaisuus on myös otettava huomioon. Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan ajatusta siitä, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi. On myös muistettava, ettei fraasi "sukupuolia on enemmän kuin kaksi" tarkoita, että sukupuolia on kolme. (Seta 2019. Viitattu 4.12.2019.)

Sukupuolen kahtiajaon ulkopuolisille ihmisille vakiintunut nimitys on nykyään muunsukupuolinen. Aiemmin on käytetty mm. termiä transgender, joka englannin kielessä viittaa edelleen useimmiten kaikkiin transihmisiin. Muunsukupuolinen on monille itsessään sukupuoli-identiteetti, mutta sanaa käytetään myös kattoterminä kaikille sukupuoli-identiteeteille, jotka eivät sovi tiukasti mies–nainen-kahtiajakoon. (Seta 2019. Viitattu 4.12.2019.)

Transsukupuolisuus itsessään sen sijaan ei ole oma sukupuoli-identiteettinsä. Esimerkiksi transmiehen kanssa seurusteleva heteronainen on edelleen hetero, ja lesbous sisältää lähtökohtaisesti viehtymyksen niin cis- kuin transnaisiin. (Seta 2019. Viitattu 4.12.2019.)

Vuoden 2017 kouluterveyskyselyssä kysyttiin ensimmäistä kertaa seksuaalista suuntautumista. Tuolloin 15% toisella asteella opiskelevista tytöistä ja 7% pojista määritteli itsensä joksikin muuksi kuin heteroksi. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten todellisesta määrästä ei kuitenkaan ole mitään varmaa tietoa. (Karvinen 2019. Viitattu 11.12.2019.)

3.1 Määritelmiä

Suurin osa ihmisistä on **heteroseksuaaleja**, eli seksuaalisesti ja romanttisesti kiinnostuneita vain yhden, omastaan eroavan sukupuolen edustajista. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kaikki, jotka eivät jollakin tavalla tähän määritelmään mahdu. Seksuaalinen suuntautuminen on aina itsemäärittelykysymys, ja vakiintuneimmatkin termit ovat siis enemmän ohjenuoria itsensä etsimiseen kuin kiveen hakattuja sääntöjä. (Karvinen 2019. Viitattu 4.12.2019.) Ohessa muutamia yleisimpiä seksuaalivähemmistöjen määritelmiä.

Tunnetuin seksuaalivähemmistö on **homoseksuaalisuus**. Homoseksuaali tuntee seksuaalista ja/tai romanttista vetoa pääsääntöisesti vain oman sukupuolensa edustajiin. Naispuoleisista homoseksuaaleista käytetään myös nimitystä lesbo. Homoseksuaalisuutta käytetään kuitenkin usein myös kattoterminä kaikelle omaan sukupuoleen kohdistuvalle viehtymykselle, ja esimerkiksi monet bi- tai aseksuaalit kutsuvat itseään homoiksi. (Karvinen 2019. Viitattu 4.12.2019.)

Biseksuaalisuus on viehtymys kahden tai useamman sukupuolen edustajiin. Toisille biseksuaaleille potentiaalisen kumppanin sukupuoli on täysin yhdentekevä, toisilla on mieltymyksensä. Niimestään huolimatta biseksuaalisuus ei välttämättä ole mieltymys vain kahteen sukupuoleen, eikä vain miehiin ja naisiin. (Seta 2019. Viitattu 4.12.2019.)

Panoseksuaalisuus on monille tuntematon, homo- ja biseksuaalisuutta uudempi käsite. Panseksuaali kokee viehtymystä kaikkiin sukupuoliin ja/tai sukupuolesta riippumatta (Karvinen 2019. Viitattu 4.12.2019). Pan- ja biseksuaalisuus ovat osittain päällekkäiset; joku voi kokea olevansa kiinnostunut ihmisistä täysin sukupuolesta riippumatta, mutta haluaa silti kutsua itseään biseksuaaliksi, kun taas toinen voi suosia yhtä sukupuolta muiden yli, mutta tuntee silti olevansa panseksuaali, koska kykenee kiinnostumaan minkä sukupuolen edustajasta tahansa.

Aseksuaalisuus tarkoittaa seksuaalisen himon kokonaista tai osittaista puutetta. Toiset aseksuaalit tuntevat romanttisia tunteita, toiset eivät. (Seta 2019. Viitattu 4.12.2019.) Myös seksuaalinen käyttäytyminen vaihtelee yksilöstä toiseen; aseksuaalisuus ei ole sama asia kuin selibaatti, joka on useimmiten tietoinen valinta. Toiset aseksuaalit saattavat harrastaa seksiä kumppaninsa kanssa tuntematta siihen kuitenkaan varsinaista tarvetta, toisia taas inhottaa jo ajatuskin. (What Is Asexuality 2019. Viitattu 4.12.2019.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä yhtenä ryhmänä käytetään usein lyhenteitä tilan ja ajan säästämiseksi. Kansainvälisesti käytetyin on Suomessakin usein käytetty **LGBT**, englannin kielen sanoista lesbian, gay, bisexual ja trans.

Joskus lyhenteestä näkee pidempää versiota **LGBTQIA**, jossa Q edustaa useimmiten sanaa **Queer**. Queer tarkoittaa englannin kielessä alun perin kummallista tai poikkeavaa, ja sillä on siksi viitattu myös etenkin seksuaalisuutta ”poikkeavuutta” osoittaviin henkilöihin tai ryhmiin (Robb 2005, s. 262). Nykyään Queer viittaa pääsääntöisesti ihmisiin, jotka eivät halua määritellä seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan sen tarkemmin. (Karvinen 2019. Viitattu 12.12.2019).

Q viittaa myös sanaan **questioning**. Questioning tarkoittaa kyseenalaistamista; sitä käyttävät itsestään ihmiset, jotka eivät ole varmoja omasta identiteetistään ja termeistään tai jotka kyseenalaistavat identiteetin nimeämisen tarpeen. (Karvinen 2019. Viitattu 12.12.2019.)

I on sanasta intersex, **intersukupuolinen**. Intersukupuolinen on henkilö, jonka kehon sukupuoli-tetut piirteet eivät rajoitu täysin toiseen binäärisistä sukupuolista (mies ja nainen). Joillekin intersukupuolisuus on itsessään sukupuoli-identiteetti, toisille ei. (Seta 2019. Viitattu 12.12.2019.)

A tulee sanasta asexual. Se voi sisältää myös sanan **ally**, liittolainen. Monet etenkin nuoret kuitenkin kieltävät tämän merkityksen tänä aikana, jona liittolaisuus on enemmän sääntö kuin poikkeus. Ally:n sisällyttäminen yhteisöön on jääne ajoilta, jolloin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen julkinen puolustaminen saattoi ajaa yksilön samaan epämieluisaan asemaan kuin vähemmistöön kuuluminen.

Suomen kieleen on vakiintunut lyhenne **HLBT**, sanoista homo, lesbo, bi ja trans. Joskus lyhenteiden perään lisätään plusmerkki. Se viittaa niihin moniin identiteetteihin, joilla ei ole nimeä tai joiden alkukirjain ei ole lyhenteessä mukana.

3.2 Historia Suomessa

Homoseksuaalisuus lisättiin Suomessa rikoslakiin vuonna 1894 (Seta 2019. Viitattu 11.12.2019). Jo 1800-luvun lopulla homomiehet tapasivat vaivihkaa helsinkiläisissä baareissa ja ravintoloissa, mutta varsinaista vakipaikkaa ei homoseksuaalisuuden laittomuuden takia päässyt syntymään. Tähän tuli muutos viimeistään 1964, kun Helsingin Vanhan ylioppilastalon kellariin perustettiin ravintola Vanhan Kellari. Homomiehet valtasivat Kellarin kokoontumispaikakseen heti avaamisen yhteydessä, ja sen Karhukabinetista sukeutui Suomen ensimmäinen lesbokapakka. (Mustola 2007, 21-22.)

1967 perustettiin Toisen säteen ryhmä, Suomen ensimmäinen seksuaalivähemmistöjen yhdistys. Ryhmä lakkautettiin seuraavana vuonna Yhdistysrekisterin epäröityä sen rekisteröimistä; yhdistyksen ideologiana oli ”homoseksualismi” ja sen radikalisoiminen, eikä Yritysrekisteri ollut varma senkaltaisen yhdistyksen virallistamisen laillisuudesta. (Mustola 2007, 23.)

Toisen säteen yhdistyksen tuhkista perustettiin Keskusteluseura Psyke, jonka tarkoitus muotoiltiin sen verran epämääräisesti, että Yhdistysrekisteri katsoi sen asialliseksi. Psyke järjesti mm. keskustelutilaisuuksia ja tansseja ja julkaisi omaa lehteään 96 (*Ysikutonen*) vuoteen 1986 asti. (Mustola 2007, 24.) Psykellä oli suuri rooli homoseksuaalisten tekojen poistamisessa rikosluokituksesta vuonna 1971. Homoseksuaalisuuden dekriminisoinnin jälkeen yhdistys kuitenkin lupasi jättää lainsäätäjät rauhaan vaatimuksiltaan, ja maltillistui omissa oloissaan viihtyväksi yksityiseksi porukaksi, jolle riitti, että kokoontumisia sai järjestää rauhassa. (Pirttijärvi 2008.)

Kaikki eivät olleet Psyken toimintaan tyytyväisiä. Sitä kritisoitiin liiallisesta epäpoliittisuudesta ja ”tanssisosiaalisuudesta”. Vuonna 1974 perustettiin Seksuaalinen tasavertaisuus ry, nykyinen Seta ry. Seta luotiin alusta asti radikaaliksi ja kaikille avoimeksi. (Mustola 2007, 25.) Seta pääsikin julkisuuteen jo ensimmäisenä kesänään, kun yksi sen perustajajäsenistä Seppo Kivistö irtisanotti seurakunnan nuorisotyöntekijän tehtävästään homoseksuaalisuutensa vuoksi. Tapausta seurasi Suomen ensimmäinen homojen ja lesbojen mielenosoitus, johon otti osaa 40 henkeä. Julkisudessa oli jo aiemmin nähty muutamia rohkeasti omalla nimellään ja kasvoillaan esiintyviä yksilöitä, mutta tällaisen joukon näkeminen oli Suomessa uutta. (Hentilä 2007, 155.)

Vaikka homoseksuaaliset teot poistettiin rikoslaista 1971, laillinen tasavertaisuus oli vielä kaukana. Homoseksin suojaikärajaksi asetettiin 18 vuotta, kun heteroseksin suojaikäraja oli 16 vuotta. Lisäksi lakiin lisättiin ”kehotuskielto”, jonka mukaan homoseksuaalisiin tekoihin kannustaminen oli rangaistavaa, vaikka teko itsessään ei sitä enää ollutkaan. (Mustola 2007, 20.) Kehotuskiellon perusteella ei koskaan tuomittu ketään, mutta se vaikeutti asiallisen tiedon levitystä. Esimerkiksi Yleisradiota vastaan nostettiin 1970-luvulla kaksi syytettä, ja siitä tuli sen jälkeen hyvin varovainen homoseksuaalisuutta käsittelevien ohjelmien tekemisen ja esittämisen suhteen. 1980-luvun kuluessa kehotuskielto jäi kuitenkin lain kuolleeksi kirjaimeksi, ja se kumottiin 1999. Samalla seksin suojaikärajat yhtenäistettiin. (Mustola 2007, 27–31.)

Lääkintöhallitus (nyk. Sosiaalihuolto) poisti homoseksuaalisuuden tautiluokituksesta 1981. Kaksi vuotta myöhemmin diagnosoitiin Suomen ensimmäinen hiv-tartunta. (Nikkanen 2016. Viitattu 12.12.2019.) Viranomaisten toiminnan ollessa vähäistä Seta alkoi ylläpitää aids-tukikeskusta, joka levitti tietoa HI-viruksesta ja tuki tartunnan saaneita. Aidskriisi vahvisti Setan aseman kunnioitettavana kansalaisjärjestönä, jota kuunnellaan muun muassa lakeja säädettäessä. (Mustola 2007, 30.)

Vuonna 2000 astui voimaan uusi perustuslaki, jonka 6 § sisältää yleisen syrjintäkiellon ja yhdenvertaisuuden lain edessä. Samana vuonna Suomen presidentiksi valittiin Tarja Halonen. Halonen toimi Setan puheenjohtajana vuosina 1980–81, ja on maailman ensimmäinen presidentti, joka on ollut myös HLBT-järjestön puheenjohtaja. Vuoden 2001 uusi työsopimuslaki kielsi seksuaalisen suuntautumiseen liittyvän syrjinnän työssä tai työhönotossa. Laki rekisteröidystä parisuhteesta hyväksyttiin 2001 ja astui voimaan seuraavana vuonna. Vuonna 2009 lakia muutettiin sallimaan perheen sisäinen adoptio myös parisuhteensa rekisteröineille pareille, kun aiemmin se oli sallittua vain aviopareille. (Seta 2019. Viitattu 12.12.2019.)

Vuonna 2004 voimaan astunut yhdenvertaisuuslaki kielsi syrjinnän seksuaalisen suuntautumisen perusteella ja velvoitti viranomaisia edistämään yhdenvertaisuutta. Eduskuntaan valittu Vihreiden Oras Tynkkynen oli Suomen ensimmäinen tehtävään hakeutuessaan avoimesti homoseksuaali kansanedustaja. (Seta 2019. Viitattu 12.12.2019.)

Syyskuussa 2007 astui voimaan laki hedelmöityshoidoista. Sen mukaan luovutetuilla sukusoluilla tehtäviä hoitoja saa ja tulee antaa hakijan seksuaalisesta suuntautumisesta tai perhemuodosta riippumatta, eli siis myös sinkuille tai naispareille. Hoitoja oli tehty yksityisillä lapsettomuusklinikoilla jo aiemmin, lobbaajien ja lainsäätäjien vielä kiistellessä. Hyvin toiminut käytäntö sai lopulta myös lain suojan. (Mustola 2007, 36–37.) Lain yhteydessä lapsen sosiaalinen vanhempi sai oikeuden vanhempainrahakautteen, jos hän asuu toisen vanhemman kanssa ja on tämän kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa (Seta 2019, viitattu 13.12.2019).

Seksuaalinen suuntautuminen lisättiin rikoslain viharikosten rangaistusten koventamisperusteisiin vuonna 2011. Vuonna 2013 eduskunnalle luovutettiin tahdon2013-aloite, lähes 170 000 allekirjoitusta kerännyt kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista. Aloitteen mukainen laki säädettiin 2014 ja astui voimaan 1.3.2017. Laki teki samaa ja eri sukupuolta olevista aviopareista sosiaalietuuksien osalta yhdenvertaisia. Samalla translaista poistui pakkoavioero, joka vaati naimisissa olevia transihmisiä eroamaan puolisostaan sukupuolen juridisen vahvistamisen yhteydessä. (Seta 2019, Viitattu 12.12.2019.)

20.10.–20.11.2018 vietettiin Suomen ensimmäistä sateenkaarihistoriakuukautta. Sateenkaarihistoriakuukausi 2019 kattoi marraskuun. Kuukauden tarkoitus on tuoda seksuaali- ja sukupuolivä-

hemmistöjen vaiettua historiaa esille ja tehdä siitä kiinteä osa suomalaista historiaa ja kulttuuriperinnettä. (Seta 2019. Viitattu 13.12.2019.)

3.3 Muutamia kirjailijoita

Tässä osiossa esittelen hyvin lyhyesti muutaman kirjailijan, joiden teoksista useampi päätyi bibliografiaani. Kirjailijat on järjestetty vanhimman bibliografiaan hyväksytyin teoksen mukaan.

3.3.1 Christer Kihlman (1930–)

Christer Kihlman on suomenruotsalainen, sekä suomeksi että ruotsiksi kirjoittanut kirjailija, joka on valitettavasti jäänyt nuoremmille sukupolville varsin tuntemattomaksi jättäytyttyään pois julkisuudesta. Kihlman tunnetaan kannanottajana, joka on kritisoinut muun muassa suomenruotsalaista porvaristoa ja 1960-, 70- ja 80-lukujen sosiaalisia ja poliittisia yhteiskuntarakenteita. Myös homoseksuaalisuus on Kihlmanin tuotannossa toistuva teema. (Carlson 2007, 262.)

Kihlmania tituleerataan usein Suomen ensimmäiseksi julkisesti biseksuaaliksi kirjailijaksi. Hänen omaelämäkerrallinen kirjansa *Människan som skalv* (suom. *Ihminen joka järkkyy*) aiheutti ilmestyessään kohun räikeillä ja henkilökohtaisilla homoseksuaalisuuden ja alkoholismin kuvauksillaan. Homoseksuaalisuudesta tuli Suomessa laillista vasta myöhemmin samana vuonna. Nykyään Kihlmanin jo 1960-luvulla kirjoittama autofiktio on suosittua, mutta aikanaan se oli Suomessa uutta. (Kerttula 2018. Viitattu 9.12.2019.)

Bibliografiassa seuraavat tekijän teokset: *Den blå modern* (suom. *Sininen äiti*), *Människan som skalv* (*Ihminen joka järkkyy*), *Alla mina söner* (*Kaikki minun lapseni*), *Livsdrömmen rena* (*Puhtaita elämän unelmat*), *På drift i förlustens landskap* (*Tuuliajolla tappion maisemissa*) ja *Gerdt Bladhs undergång* (*Gerdt Bladhin tuho*).

3.3.2 Pirkko Saisio (1949–)

Pirkko Saisio on helsinkiläinen kirjailija, näytelmäkirjailija, näyttelijä ja ohjaaja, joka kirjallisten ansioidensa ohella tunnetaan seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksien puolustajana. Saisio on

kirjoittanut myös pseudonyymeillä Eva Wein ja Jukka Larsson tarkoituksenaan nähdä, kuinka kirjailijan koettu identiteetti vaikuttaa hänen kirjojensa vastaanottoon. (Kivilaakso 2007; 266-267.)

Saision ensimmäisestä romaanista *Elämänmeno* päähenkilön homoseksuaalisuus poistettiin muutamia pieniä viittauksia lukuun ottamatta, mutta sen jälkeen aihe on ollut enemmän tai vähemmän esillä läpi Saision tuotannon. Saision *Kainin tytär* vuodelta 1984 oli ensimmäinen suomenkielinen romaani, joka avoimesti kuvasi naisten välistä rakkaussuhdetta. (Kivilaakso 2007, 266.)

Bibliografiassa seuraavat tekijän teokset: *Kadonnut aurinko*, *Kainin tytär*, *Pienin yhteinen jaettava*, *Vastavalo*, *Punainen erokirja*, *Voimattomuus*, *Signaali* ja *Epäröintejä: tunnustuksia rakkaudesta, kirjoittamisesta ja esiintymisestä*. Nimellä Eva Wein *Puolimaailman nainen* ja *Kulkue*. Nimellä Jukka Larsson *Kiusaaja*.

3.3.3 Salla Simukka (1981–)

Salla Simukka on useaan kertaan palkittu tamperelainen nuortenkirjailija, suomentaja ja kirjallisuuskriitikko. Simukan *Lumikki*-trilogia on ilmestynyt 50 maassa ja yhdysvaltalainen elokuvayhtiö Zero Gravity osti sen filmausoikeudet vuonna 2016 (Gustafsson 2016. Viitattu 18.12.2019).

Simukan esikoisromaanin *Kun enkelit katsovat muualle* ja sen jatko-osa *Minuuttivalssi* kertoivat kahden tytön rakkaustarinan, ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat olleet Simukan myöhemmässäkin tuotannossa usein läsnä. Esimerkiksi *Tapio ja Moona* -sarjan toisella päähenkilöllä, Tapiolla, on kaksi äitiä. Sarja jäi kuitenkin bibliografiani ulkopuolelle, koska kumpikaan äiti ei toimi kirjoissa kertojana, ja koska en kirjoja lukematta saanut selville itse nimihenkilöiden suhteita.

Bibliografiassa seuraavat tekijän teokset: *Kun enkelit katsovat muualle*, *Minuuttivalssi*, *Viimeiset*, *Lumikki*-trilogia (*Punainen kuin veri*, *Valkea kuin lumi* ja *Musta kuin eebenpuu*) ja kääntökirja *Sammuta valot!; Sytytä valot!*

3.3.4 Harald Birger Olausen (1962–)

Norjalais-suomalainen kirjailija, runoilija ja toimittaja Harald Birger Olausen on tässä esitellyistä kirjailijoista ehdottomasti vähiten tunnettu. Hän julkaisee kirjansa oman Kulttuuriklubin pienkustantamonsa kautta, eikä Olausenin kirjoja hänen omasta aloitteestaan myydä Suomalaisessa Kirjakaupassa. (Olausen 2017, viitattu 20.1.2020.)

Olausen on kirjoittanut lehtiartikkeleita, runoja, romaaneja, novelleja ja useita kokemusperäisiä tietoteoksia erinäisistä suomalaiskaupungeista, mm. Lahdesta, Kouvolaista ja Rovaniemestä. Hänen kaunokirjallisuudestaan valtaosa pyörii homoseksuaalisuusteeman ympärillä. Olausen tunnetaan provosoivasta rehellisyydestään ja hän korostaa teoksissaan maskuliinisuutta tasapainoksi homomiespiireissä suosituille feminiinisuuden juhlinnalle.

Bibliografiassa seuraavat tekijän teokset: *Egyptin prinssi ja muita homonovelleja*, *Homodekkari*, *Homokalevala*, *My Life as Kylie Minogue*, *Tom of Finlandin salaiset muistelmat*, *Don Quijote*, *Homolulu: Queernovelleja ja Päättäneitä tarinoita: Queernovelleja II*.

4 OPINNÄYTETYÖN LAADINNASTA

Aloitin opinnäytetyön bibliografialla. Ensin rajasin aiheen ja määrittelin käytetyt termit ("seksuaalivähemmistön edustaja", "päähenkilö", "suomalainen" ja "kaunokirjallisuus"). Minulla oli kiitettävästi tietoperustaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä jo etukäteen, joten tein bibliografian kokonaan valmiiksi ennen kuin aloin kirjoittaa kirjallista osuutta.

4.1 Bibliografian laadinta

Ensiksi tein haun Outi-kirjastojen verkkokirjastossa. Kielirajaukseksi valitsin suomen kielen, päägenreksi kaunokirjallisuuden, aineistolajiksi kirjat ja hakusanaksi ensin "seksuaalivähemmistöt" ja sitten "homoseksuaalisuus". En pystynyt rajaamaan käännöskirjoja hausta pois, joten yritin arvioida silmämääräisesti ja tarkistin Googlasta, ketkä kirjailijat olivat suomalaisia. Luin teoksista kirjaston kuvailutiedot ja asiasanat, epäselvissä tapauksissa tarkistin ne kirjastot.fi-sivuston ylläpitämästä Kirjasampo-tietokannasta. Jos en edelleenkään ollut varma, etsin Googlen avulla kirjallisuusblogeja tai -arvosteluja. Näiden jälkeen lisäsin kirjan listalle tai jätin pois. Joskus laitoin perään merkinnän "epäselvä" ja etsin sen itse käsiini kirjastosta. Ajanpuutteen vuoksi en kuitenkaan pystynyt etsimään kovinkaan montaa teosta konkreettisesti käsiini, minkä tähden bibliografiasta eittämättä puuttuu siihen periaatteessa kuuluvia teoksia. Alun perin tarkoitus oli tutkia myös muiden kirjastojen tai kirjastokimppojen verkkokirjastoja, mutta löydettyäni muita lähteitä jätin sen tekemättä.

Kirjasammon käyttäjät voivat itse tehdä kirjahyllyjä, eli omia suosituslistojaan. Kävin läpi muuttaman listan kirjat. Löysin niiden kautta asiasanan "Queer-kirjallisuus", ja tarkistin myös sen hakutulokset. Kirjallisuusblogeja selaillessa vastaan tuli Kirjanurkkauksen kohinaa -kirjallisuusblogissa vuonna 2012 julkaistu lista suomeksi julkaistusta HLBT-kirjallisuudesta (Zephyr 2012. Viitattu 27.11.2019.) Listalla oli myös käännöskirjoja, eivätkä kaikki sen suomalaiset julkaisutkaan päätyneet omaan bibliografiaani, mutta siitä oli suuri apu.

Mukana on myös kirjoja, jotka olen itse lukenut joskus aiemmin, tai jotka ovat muuten vain sattuneet joskus silmään. Joskus huomattuani, että listalla on useampi teos samalta kirjailijalta, kävin hänen koko tuotantonsa läpi edellä mainituin keinoin.

4.2 Kirjallisen osuuden laadinta

Bibliografioista kertovan teoriaosuuden päälähteenä käytin opinnäytetyötäni ohjaavan opettajan suosittelemaa kirjaa Maria Forsmanin kirjaa *Savitaulusta tietokoneeseen*. Kirja on julkaistu vuonna 1985, mutta on pääosin edelleen paikkansapitävä. Lisäksi etsin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden Theseus-tietokannasta muita bibliografiamuotoisia opinnäytetöitä ja otin niiden rakenteista ja lähteistä mallia.

Seksuaalivähemmistösanaston kirjoitin ensi alkun omasta päästäni vuosien varrella karttuneen tiedon pohjalta. Alustavan version ollessa aika valmis siirryin Setan verkkosivuille. Seta on Suomen johtava ja tunnetuin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asiaa ja oikeuksia ajava ja niitä koskevaa tietoa välittävä organisaatio, joten koin sen kattavaksi ja luotettavaksi lähteeksi. Sivuston *Sateenkaarisanasto*-osio ja Marita Karvisen kirjoitus *Seksuaalinen suuntautuminen* vahvistivat ja laajensivat jo kirjoittamaani asiaa ja auttoivat sanamuotojen valinnassa.

Historialuvun päälähteenä käytin Kati Mustolan ja Johanna Pakkasen kokoelmateosta *Sateenkaari-Suomi: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historia (2007)*, ja etenkin siinä julkaistua Mustolan artikkelia *Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa*. Kirjan lopussa on tunnettuja sateenkaarisuomalaisia esittelevä luku, jota käytin yhtenä lähteenä Kihlmanin ja Saision esittelyissä, loput lähteet ovat yksinkertaisen Google-haun tuloksia. Simukan ja Olausenin tuotannosta suuri osa on vuonna 2007 julkaistuun kirjaan liian tuoretta, joten kirjoitin heidän esittelynsä täysin Internet-lähteiden varassa.

5 POHDINTA

On vaikea arvioida, kuinka moni relevantti kirja jäi listaamatta siksi, että päähenkilön homoseksuaalisuus on niissä niin luonteva ja yhdentekevä asia, ettei sitä ole syytä asiasanoittaa. Tilanne on tietysti vähemmistön normalisoinnin kannalta ideaali, mutta tiedonhankinnan kannalta ongelmallinen. Vastaan tuli myös monia kirjoja, joiden luettelotiedoissa oli asiasana ”homoseksuaalisuus” tai jotka löytyivät LGBT-suosituslistoilta, mutta joiden päähenkilön rakkauselämästä tai sen kohteesta ei mainittu missään arvostelussa mitään selkeää. Väkisinkin tuli mietittyä, onko päähenkilön seksuaalisuus kovinkin usein jokin yllätys, juonipaljastukseksi laskettava ”plot twist.” Lisäksi etenkin monissa vanhemmissa teoksissa tiettyjen tunteiden ja tekojen luonne ja tarkoitus on tarkoituksella jätetty tulkinnanvaraiseksi. Kuitenkin tavoitteeksi asettamani sadan kirjan raja tuli ylitettyä reilusti.

Bibliografia on laadittu käytössä olleen ajan puitteissa. Muutamassa kuukaudessa en ehtinyt tutustua kaikkiin ehdokkaisiin henkilökohtaisesti, mikä vähensi mukaan päätyneen materiaalin määrää. Joku muu, jolla on enemmän aikaa ja resursseja käytössään, voi tehdä aiheesta kattavamman bibliografian myöhemmin.

Sateenkaarikirjallisuuden määrä on selvästi lisääntynyt vuosien kuluessa: bibliografian kirjoista noin puolet on julkaistu 2010-luvulla. Vuoden tarkkuudella eniten bibliografiaan päätyneistä kirjoista julkaistiin vuonna 2014. Tämä saattaa kuitenkin johtua myös siitä, että kaikkein uusimpia julkaisuja oli vaikea löytää käyttämistäni lähteistä. En alkuperäisestä suunnitelmastani poiketen ehtinyt tutkia kustantajien omia luetteloita lainkaan. Kaikki vuonna 2019 julkaistut kirjat eivät välttämättä ole ehtineet ainakaan Outi-kirjastoihin tai bloggaajien tai Kirjasammon suosituslistoille.

Oletin etukäteen löytäväni etenkin vanhemmilta vuosikymmeniltä kirjoja, joiden päähenkilö esittää henkisesti epävakana, moraalisesti kyseenalaisena tai suorastaan pahana ihmisenä, ja jonka seksuaalinen käyttäytyminen on yksi osa tätä narratiivia. Näitä löytyi kyllä, mutta odottaamani vähemmän. Yllätyin hieman siitä, kuinka moni vanhoistakin teoksista esitteli päähenkilönsä sympaattisessa valossa. Kenties oli nuoruuden ylimielisyyttä ajatella – vaikka vain tiedostamatta – että kaikki homokirjailijat pitivät sanansa piironginlaatikossa 1990-luvulle asti.

LÄHTEET

Aitonurmi, T. 2019. HLBTI-kirjallisuutta. Kirjasampo. Viitattu 1.11.2019, <https://www.kirjasampo.fi/fi/node/3325>.

American Library Association. 2020. Guidelines for the Preparation of a Bibliography. Viitattu 15.1.2020, <http://www.ala.org/rusa/resources/guidelines/guidelinespreparation>.

Carlson, M. 2007. Christer Kihlman. Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Sateenkaari-Suomi : Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, s. 262–263.

Forsman, M. 1985. Savitaulusta tietokoneeseen : bibliografian perusteita ja teoriaa. Helsinki: Kirjastopalvelu OY.

Gustafsson, M. 2016. Suomalaiskirjailijan kirjasarjasta tehdään elokuva Hollywoodissa – tavoittelee samaa yleisöä kuin Nälkäpeli ja Twilight. Yle. Viitattu 18.12.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-8882912>.

Hentilä, J. 2007. Kirkot ja homoseksuaalisuus. Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Sateenkaari-Suomi : Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, s. 151–162.

Karvinen, M. 2019. Seksuaalinen suuntautuminen. Seta ry. Viitattu 11.12.2019, <https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>.

Kerttula, S. 2018. Christer Kihlman kirjoitti miessuhteistaan sekä ryhmäseksistä vaimonsa ja rakastajansa kanssa ja aloitti tunnustuskirjojen buumin – ”Periaatteessa en kadu mitään”. Iltasanomat. Viitattu 9.12.2019, <https://www.is.fi/viihde/art-2000005935409.html>.

Kivilaakso, K. 2007. Pirkko Saision tuotanto ja julkisuus – ”Mikä on elävän sanan kriteeri?” Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Sateenkaari-Suomi : Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, s. 266–269.

Kirjasampo. 2019. Haku: "queer-kirjallisuus". Kirjastot.fi. Viitattu 5.11.2019, <https://www.kirjasampo.fi/fi/search/kulsa/obj%3Akoko%253Ap61672>.

Mustola, K. 2007. Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Sateenkaari-Suomi : Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, s. 18–37.

Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) 2007. Sateenkaari-Suomi : Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like.

Nikkanen, H. 2016. Yksinäisten virus – kolme vuosikymmentä Suomen hiv-historiaa. Hivpoint. Viitattu 12.12.2019. <https://hivpoint.fi/hanna-nikkanen-yksinaisten-virus-kolme-vuosikymmenta-suomen-hiv-historiaa/>.

Olausen, H. 2019. Kulttuuriklubi-blogi. Viitattu 20.1.2020, <http://kulttuuriklubi.com/kirjat/>.

Olausen, H. 2017. Älä osta Suomalaisesta. Viitattu 20.1.2020. <http://kulttuuriklubi.com/ala-osta-suomalaisesta/>.

Pirttijärvi, A. 2008. Pornosodan veteraanit löivät kättä päälle. Verkkolehti FinnQueer 7.4.2008. Viitattu 11.12.2019. http://www.finnqueer.net/juttu.cgi?s=313_6_1.

Posio, P. 2016. Neitsytmatka bibliografoiden maailmaan jäävuoria väistellen : Bibliografia Titanic-tietoteoksista. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Oulu. Viitattu 10.12.2019, <https://www.theseus.fi/handle/10024/113287>.

Robb, G. 2005. Strangers: Homosexual Love in the Nineteenth Century. W. W. Norton & Company.

Sateenkaarifantasiaa. 2019. Julkaisut. Facebook-sivu. Viitattu 1.11.2019. <https://fi-fi.facebook.com/pg/Sateenkaarifantasiaa/posts/>.

Seta. 2019. Aseksuaalisuusviikko kumooa harhaluuloja. Uutinen. Viitattu 22.10.2019, <https://seta.fi/2019/10/22/aseksuaalisuusviikko-kumooa-harhaluuloja/>.

Seta. 2019. Historiakuukausi. Viitattu 13.12.2019. <https://seta.fi/historiakuukausi/>.

Seta. 2019. Sateenkaarihistoria Suomessa. Viitattu 11.12.2019. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/sateenkaarihistoria-suomessa/>.

Seta. 2019. Sateenkaarisanasto. Viitattu 4.12.2019. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>.

Seta. 2019. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 4.12.2019. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>.

Suomalainen, K. 2015. Englanninkielisen fantasiakirjallisuuden klassikoiden bibliografia : 75 keskeistä teosta 1900-luvulta. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Oulu. Viitattu 10.12.2019, <https://www.theseus.fi/handle/10024/99206>.

Vauva.fi. 2006. Luetelkaa kirjoja jotka kertoo lesborakkaudesta tai lesboista? Viitattu 26.11.2019. https://www.vauva.fi/keskustelu/210544/ketju/luetelkaa_kirjoja_jotka_kertoo_lesborakkaudesta_ta

Whatisasexuality.com. 2019. What Is Asexuality. Viitattu 4.12.2019. <http://www.whatisasexuality.com/intro/>.

Zephyr 2012. HLBTQ kirjallisuutta. Blogiteksti. Viitattu 26.11.2019. <https://kirjanurkkauksenkohinaa.blogspot.com/2010/02/hlbt-kirjallisuutta.html>.

OSA 2

BIBLIOGRAFIA

Seksuaalivähemmistöjen näkökulmaa suomalaisessa kaunokirjallisuudessa 1937–2019

Venla Valikainen
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Kirjasto- ja tietopalveluala
Oulun ammattikorkeakoulu

1 ALKUSANAT

Tämä bibliografia on tehty syksyllä ja talvella 2019–2020 osana Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opinnäytetyötä. Määrittelen työssäni ”seksuaalivähemmistön edustajan” henkilöksi, jolla on kirjassa todistettavia seksuaalisia tai romanttisia tunteita vähintään yhtä oman sukupuolensa edustajaa kohtaan tai vähintään yksi tällainen suhde oman sukupuolensa edustajan kanssa. Määritelmä ei täysin vastaa todellisuutta; seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalinen teko ovat nykyäskäytännön mukaan eri asioita. Määritelmää oli kuitenkin pakko laajentaa, sillä jos laskisin mukaan vain hahmot, jotka kutsuvat itseään homoksi, jäisivät identiteettinsä kyseenalaistavaksi tai siitä välinpitämättömiksi hahmot pois laskuista.

Kirjoja on kerätty kirjastojen kokoelmista, Kirjasammon hyllyistä, internetforumeilta ja –suosituksista sekä muutamista blogeista. Joissakin teoksissa on useampia näkökulmahahmoja, joista vain yksi täyttää seksuaalivähemmistöpuheen määrittelyn. Valitut teokset on tarkistettu joko henkilökohtaisesti tai Kirjasammon ja erinäisten kirjallisuusblogien ja –arvostelujen perusteella. Kaikista ei kuitenkaan ole kirjoitettu yksiselitteisesti, eikä kaikkiin kirjoihin tutustuminen henkilökohtaisesti ollut mahdollista. Nämä epäselvät tai rajatapaukset on jätetty pois harhaanjohtamisen välttämiseksi. Ei myöskään ole realistista olettaa, että jok’ikinen kirja olisi päätynyt tietoisuuteeni. Bibliografia ei siis pyrikään olemaan täydellisen kattava, vaan subjektiivisesti koottu valikoimaluettelo.

Teokset on järjestetty kronologisesti ja tekijän mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Tarkoituksena on nähdä homoseksuaalisuuden kuvauksen määrän ja mahdollisesti sävyn muuttuminen ajan saatossa ja pitää bibliografia samalla helppolukuisena. Valikoimaa on vuosilta 1937–2019. Mukana on niin aikuisten, nuorten kuin lasten kirjoja. Alun perin ruotsiksi kirjoitettujen teosten tapauksessa ruotsinkieliset bibliografiset tiedot on mainittu ensin ja ensimmäisen suomenkielisen julkaisun tiedot sen jälkeen. Teoksista on listattu vain kansikuvat ja ne bibliografiset tiedot, joiden perusteella kirjat löytyvät esimerkiksi kirjastojen kokoelmista. Sisällönkuvailua ei ole.

BIBLIOGRAFIA

1930-LUKU

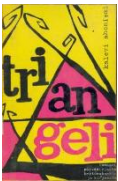
1937

Laine, M. 1937. Kuilu. Painopaikka puuttuu. Kirjailijain kustannusliike.

1960-LUKU

1960

Ahoniemi, K. 1960. Triangeli. Hämeenlinna: Karisto.

1963

Kihlman, C. 1963. Den blå modern. Helsinki: Söderström. Suomenkos Adrian, E. 1965.

Sininen äiti. Helsinki: Tammi.

1970-LUKU

1971

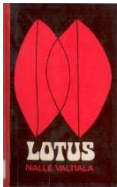
Kihlman, C. 1971. Människan som skalv. Helsinki: Bonnier. Suomennos Saaritsa, P. 1972. Ihminen joka järkkyi. Helsinki: Tammi.

1972

Vaara, M. 1972. Haluan löytää. Helsinki: Gummerus.

1973

Valtiala, N. 1973. Lotus: en berättelse om kärlek. Helsinki: Söderström. Ei suomennettu.

1978

Jansson, T. 1978. Dockskåpet och andra berättelser. Helsinki: Schildts. Suomennos Pennanen, E. 1980. Nukkekaappi ja muita kertomuksia. Helsinki: WSOY.

1979

Saisio, P. 1979. Kadonnut aurinko. Helsinki: Kirjayhtymä.

1980-LUKU

1980

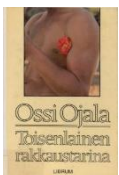

Kihlman, C. 1980. Alla mina söner. Helsinki: Söderström. Suomennos Saaritsa, P. Kaikki minun lapseni. 1980. Helsinki: Tammi.

1982

Kihlman, C. 1982. Livsdrömmen rena. Helsinki: Söderström. Suomennos Saaritsa, P. 1983. Puhtaita elämän unelmat.

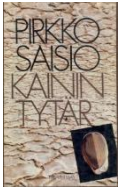

Ojanen, O. 1982. Toisenlainen rakkaustarina. Helsinki: Librum.

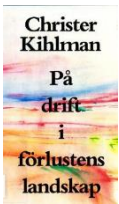
Vaara, M. 1982. Tulilintu. Helsinki: Gummerus.

1984

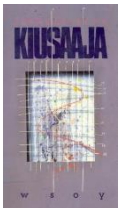
Saisio, P. 1984. Kainin tytär. Helsinki: Kirjayhtymä.

1986

Kihlman, C. 1986. På drift i förlustens landskap. Helsinki: Söderström. Suomenkos

Saaritsa, P. 1986. Tuulijolla tappion maisemissa. Helsinki: Tammi.

Larsson, J. 1986. Kiusaaja. Helsinki: WSOY.

Valoaalto, K. 1986. Huono iho. Helsinki: Otava.

1987

Kihlman, C. 1987. Gerdt Bladhs undergång. Helsinki: Söderström. Suomenkos

nen, O. 1987. Gerdt Bladhin tuho. Helsinki: Tammi.

Saisio, P. & Honkasalo, P. 1987. Exit: lyhytproosaa matkoilta maassa ja mielessä. Helsinki: Kirjayhtymä.

1989

Bentz, K. 1989. Kastroitu. Omakustanne.

Jansson, T. 1989. Rent spel. Helsinki: Schildts. Suomennos Härkääpää, K. 1980. Reilua peliä. Helsinki: WSOY.

Reitari, K. 1989. Liukas on elämän polku. Omakustanne.

1990-LUKU

1990

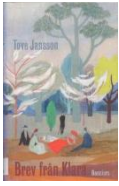

Tuomi, A. 1990. Kuolemanvoittoleikki. Helsinki: Kirjayhtymä.

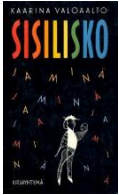

Wein, E. 1990. Puolimaailman nainen. Helsinki: Kirjayhtymä.

1991

Jansson, T. 1991. Brev från Klara och andra berättelser. Helsinki: Schildts. Suomen-
nos Pennanen, E. 1991. Seuraleikki. Helsinki: WSOY.

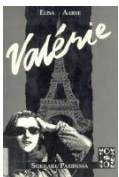
Valoaalto, K. 1991. Sisilisko ja minä. Helsinki: Kirjayhtymä.

1992

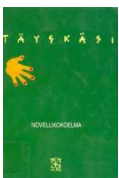

Wein, E. 1992. Kulkue. Helsinki: Kirjayhtymä.

1993

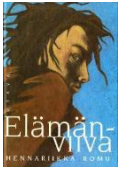

Aarre, E. 1993. Valérie: seikkailu Pariisissa. Helsinki: Meikänainen.

Gustafsson, G (toim.) 1993. Täyskäsi: Novellikokoelma. Helsinki: Meikänainen.

1996

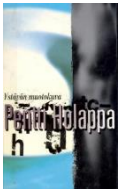

Romu, H. 1996. Elämänviiva. Helsinki: Otava.

Ruotsalainen, R. 1996. Pandora. Helsinki: Pikku-idis.

1998

Holappa, P. 1998. Ystävän muotokuva. Porvoo ; Helsinki ; Juva: WSOY.

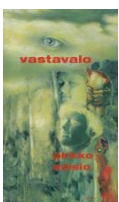
Saisio, P. 1998. Pienin yhteinen jaettava. Helsinki: WSOY.

2000-LUKU

2000

Jokinen, T. 2000. En ole veljesi, Hamid. Painopaikka puuttuu. Aatami Editions.

Saisio, P. 2000. Vastavalo. Helsinki: WSOY.

Sinisalo, J. 2000. Ennen päivänlaskua ei voi. Helsinki: Tammi.

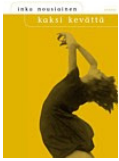
2001

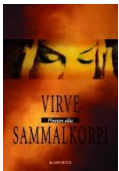
Aro, T. 2001. Sinikka Tammisen outo tyhjiö. Helsinki: Gummerus.

Hämäläinen, H. 2001. Kaunis sielu. Helsinki: WSOY.

Nousiainen, I. 2001. Kaksi Kevättä. Helsinki: Otava.

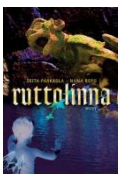

Sammalkorpi, V. 2001. Pinnan alla. Hämeenlinna: Karisto.

2002

Holappa, P. 2002. Kaksi kirjailijaa. Helsinki: WSOY.

Parkkola, S. & Repo, N. 2002. Ruttolinna. Helsinki: WSOY.

Simukka, S. 2002. Kun enkelit katsovat muualle. Helsinki: WSOY.

Snellman, A. 2002. Aura. Helsinki: Otava.

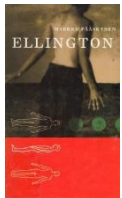
2003

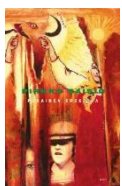
Ilvesheimo, G.B. 2003. Kuristajaviikunat. Helsinki: Johnny Kniga.

Järvinen, M. 2003. Puute. Espoo: Myllylahti.

Pääskynen, M. 2003. Ellington. Helsinki: Tammi.

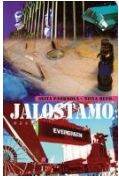

Saisio, P. 2003. Punainen erokirja. Helsinki: WSOY.

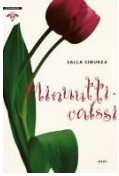
2004

Hämeen-Anttila, V. 2004. Alastonkuvia. Helsinki: Otava.

Parkkola, S. & Repo, N. 2004. Jalostamo. Helsinki: WSOY.

Simukka, S. 2004. Minuuttivalssi. Helsinki: WSOY.

2005

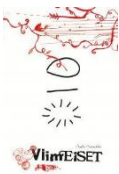
Kruger, H. 2005. Olen koskettanut taivasta. Helsinki: Otava.

Oksanen, S. 2005. Baby Jane. Helsinki: WSOY.

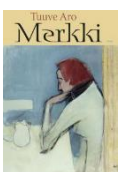

Saisio, P. 2005. Voimattomuus. Helsinki: WSOY.

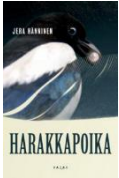

Simukka, S. 2005. Viimeiset. Helsinki: WSOY.

2006

Aro, T. 2006. Merkki ja muita novelleja. Helsinki: WSOY.

Hänninen, J. 2006. Harakkapoika. Helsinki: Bazar.

Lumberg, K. 2006. Repaleiset siivet. Turku: Sammakko.

2007

Henriksson, E. 2007. Ilmestys. Helsinki: Gummerus.

Juslin, E. 2007. Frida och Frida. Helsinki: Söderström. Suomenkoski Nikula, J. 2008.

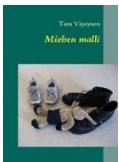
Frida ja Frida. Helsinki: Söderström.

Kuisma, H. 2007. Käärmeenpesä. Helsinki: WSOY.

Väyrynen, T. 2007. Ei millään pahalla. Helsinki: Books on demand.

Väyrynen, T. 2007. Miehen malli. Helsinki: Books on demand.

2008

Karma, U. 2008. Kaiken se kestää. Helsinki: Books on demand.

Kärkkäinen, K. 2008. Kahdeksas huone. Helsinki: Tammi.

Paavilainen, U. 2008. Sokerisiskot. Helsinki: Otava.

Pulkkinen, J. P. 2008. Kaikki onnelliset perheet. Helsinki: Teos.

Rannela, T. 2008. Amsterdam, Anne F. ja minä. Helsinki: Otava.

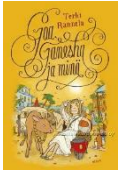

Valoaalto, K. 2008. Avantgarderob ja muuta irtaimistoa. Helsinki: Tammi.

2009

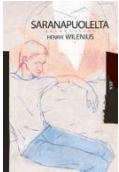
Ilvesheimo, G.B. 2009. Lykantropia. Helsinki: Johnny Kniga.

Rannela, T. 2009. Goa, Ganesha ja minä. Helsinki: Otava.

Uusitalo, T. 2009. Lepinkäinen. Espoo: Myllylahti.

Wilenius, H. 2009. Saranapuolelta. Helsinki: WSOY.

2010-LUKU

2010

Havaste, P. 2010. Kaksi rakkautta. Helsinki: Gummerus.

Hilvo, S. 2010. Viinakortti. Helsinki: Tammi.

Koskimies, E. 2010. Korusähkeitä. Helsinki: Gummerus.

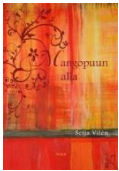
Loisa, E. 2010. Julkeat. Helsinki: Gummerus.

Päivinen, M. 2010. Silja ja Mai. Helsinki: Ntamo.

Rannela, T. 2010. Jäämeri, jäähyväiset ja minä. Helsinki: Otava.

Vilén, S. 2010. Mangopuun alla. Helsinki: Avain.

2011

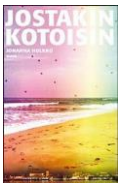

Backlén, M. 2011. Eldfågeln dans. Helsinki: Schildt. Suomenkos Sjöblom, S. 2011.

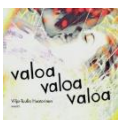
Tulilinnun tanssi. Helsinki: Schildt.

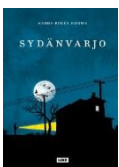
Holopainen, A. Varjoja. Hämeenlinna: Karisto.

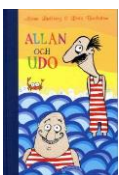
Hulkko, J. 2011. Jostakin kotoisin. Helsinki: Tammi.

Huotarinen, V. 2011. Valoa valoa valoa. Hämeenlinna: Karisto.

Kuisma, H. 2011. Sydänvarjo. Helsinki: Like.

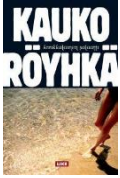

Lindeberg, M. 2011. Allan och Udo. Helsinki: Söderströms. Suomenkos Marttinen, T.

2012. Aimo ja Unto. Helsinki: Schildts & Söderströms.

Rauma, I. 2011. Katoamisten kirja. Helsinki: Gummerus.

Röyhkä, K. 2011. Kreikkalainen salaatti. Helsinki: Like.

2012

Heinonen, T. 2012. Reunalla. Helsinki: Minerva.

Jokikokko, M. 2012. Haarautuva puu. Oulu: Ivan Rotta & Co.

Kangasvuo, J. 2012. Sudenveri. Helsinki: Teos.

Korkea-Aho, K. 2012. Gräset är mörkare på andra sidan. Helsinki:

Schildts & Söderströms. Suomenos Beck, L. 2012. Tummempaa tuolla puolen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

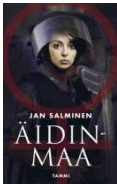
Köngäs, H. 2012. Dora, Dora. Helsinki: Otava.

Olausen, H. B. 2012. Egyptin prinssi ja muita homonovelleja, eli kertomus siitä miksi rannetta vispaavat sutturat ei nappaa. Kotka: Kulttuuriklubi.

Olausen, H. B. 2012. Homodekkari: homomurhista. Kotka: Kulttuuriklubi.

Salminen, J. 2012. Äidinmaa. Helsinki: Tammi.

Turtschaninoff, M. 2012 Anaché. Helsinki: Schildts & Söderström. Suomennos Kyrö, M. 2013. Anaché. Helsinki: Tammi.

Välikangas, L. 2012. Profiloimaton. Kemi: Nordbooks.

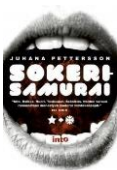
2013

Enoranta, S. 2013. Nokkosvallankumous. Helsinki: WSOY.

Kaunisto, M. 2013. Synnintekijä. Helsinki: Gummerus.

Pettersson, J. 2013. Sokerisamurai. Helsinki: Into.

Salminen, H. 2013. Hello, I love you. Helsinki: Otava.

SALLA
SIMUKKA

Simukka, S. 2013. Punainen kuin veri. Helsinki: Tammi.

SALLA
SIMUKKA

Simukka, S. 2013. Valkea kuin lumi. Helsinki: Tammi.

2014

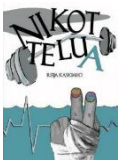
Carole, M. 2014. Tulen tyttäriä. Tampere: Osuuskumma.

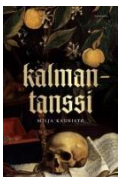
Holma, A. 2014. Järjestäjä. Helsinki: Otava.

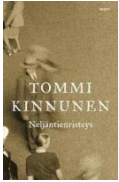
Kallas, O. 2014. Lepakot. Tampere: Mediapinta.

Kaskiaho, R. 2014. Nikottelua. Espoo: Myllylahti.

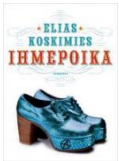
Kaunisto, M. 2014. Kalmantanssi. Helsinki: Gummerus.

Kinnunen, T. 2014. Neljäntienristeys. Helsinki: WSOY.

Kitti, H. 2014. Elävän näköiset. Helsinki: WSOY.

Koskimies, E. 2014. Ihmepoika. Helsinki: Gummerus.

Saisio, P. 2014. Signaali. Helsinki: Siltala.

Salama, A. 2014. Harakanloukku. Helsinki: WSOY.

Simukka, S. 2014. Musta kuin eebenpuu. Helsinki: Tammi.

Statovci, P. 2014. Kissani Jugoslavia. Helsinki: Otava.

2015

Enoranta, S. 2015. Surunhauras, lasinterävä. Helsinki: WSOY.

Itäranta, E. 2015. Kudottujen kujien kaupunki. Helsinki: Teos.

Kaunisto, M. Piispansormus. Helsinki: Gummerus.

Olausen, H. B. 2015. Homokalevala. Kuopio: Kulttuuriklubi.

Rauma, I. 2015. Seksistä ja matematiikasta. Helsinki: Gummerus.

Rinne, M. 2015. Sara: Salaisuuksien verkko. Espoo: Bookcover.

2016

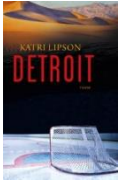
Hilvo, S. 2016. Pyhä Peto. Helsinki: Tammi.

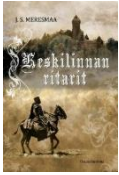
Kinnunen, T. 2016. Lopotti. Helsinki: Gummerus.

Lehtinen, O. 2016. Wurlitzer. Helsinki: Gummerus.

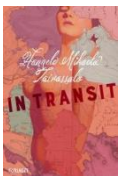
Lipson, K. 2016. Detroit. Helsinki: Tammi.

Meresmaa, J. S. 2016. Keskilinnan ritarit. Tampere: Osuuskumma.

Parkkinen, L. 2016. Säädöllinen ainesosa. Helsinki: Teos.

Taivassalo, H. M. 2016. In Transit. Helsinki: Förlaget. Suomenos Rintamäki, R. 2016.

In Transit. Helsinki: Teos.

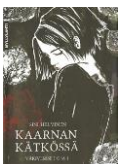

Väisänen, H. 2016. Elohopea. Helsinki: Otava.

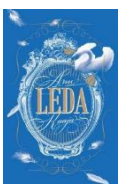
2017

Enoranta, S. 2017. Josir Jalatvan eriskummallinen elämä. Karkkila; Pirkkala: Robustos.

Helminen, S. 2017. Kaarnan kätkössä. Espoo: Myllylahti.

Kaaja, A. 2017. Leda. Helsinki: Teos.

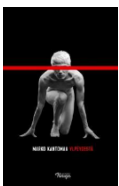
Kaija, A. 2017. Maan mahti. Helsinki: Books on Demand.

Kaija, A. 2017. Missä sydän. Helsinki: Books on Demand.

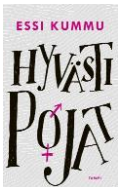
Kaija, A. 2017. Tulen tahto. Helsinki: Books on Demand.

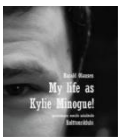
Kantomaa, M. 2017. Ylpeydestä. Helsinki: Johnny Kniga.

Keränen, S.A. 2017. Symbioosi. Helsinki: Books on Demand.

Kummu, E. 2017. Hyvästi pojat. Helsinki: Tammi.

Olausen, H. B. 2017. My Life as Kylie Minogue. Kuopio: Kulttuuriklubi.

Olausen, H. B. 2017. Tom of Finlandin salaiset muistelmät. Kuopio: Kulttuuriklubi.

2018

Hai, M. 2018. Kolmas sisar. Helsinki: Otava.

Kaija, A. 2018. Veden vaisto. Helsinki: Books on Demand.

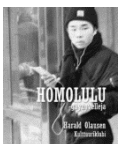
Keränen, S.A. 2018. Näkyviin piilotettu. Helsinki: Books on Demand.

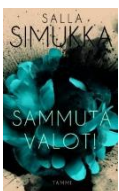
Mattila, R. 2018. Järjestyksiä. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Olausen, H. B. 2018. Don Quijote – Queer-seikkailuromaani. Kuopio: Kulttuuriklubi.

Olausen, H. B. 2018. Homolulu: Queernovelleja. Kuopio: Kulttuuriklubi.

Simukka, S. 2018. Sammuta valot!; Sytytä valot!. Helsinki: Tammi.

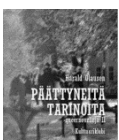
2019

Kantanen, E. 2019. Nimi jolla kutsutaan öisin. Helsinki: Gummerus.

Kuunvalo, F. 2019. Salainen iljatarha: Novellikokoelma. Helsinki: Books on Demand (*vain e-kirja*).

Olausen, H. 2019. Päättyneitä tarinoita: Queernovelleja II. Kuopio: Kulttuuriklubi.

Saisio, P. 2019. Epärointejä: tunnustuksia rakkaudesta, kirjoittamisesta ja esiintymisestä. Helsinki: Siltala.

Statovci, P. 2019. Bolla. Helsinki: Otava.